

Regionstaben
Regionstab HR

Yttrande om utredningen Reglering av yrket undersköterska (SOU 2019:20)

Bakgrund

Region Kalmar län har fått möjlighet att yttra sig över utredning av betänkande Reglering av yrket undersköterska.

Utredningens uppdrag är att föreslå hur yrket undersköterska kan regleras i syfte att öka kvaliteten och säkerheten i hälso- och sjukvården och omsorgen. Med ett reglerat yrke avses yrkesverksamhet där det genom lag, förordning eller andra föreskrifter, direkt eller indirekt, krävs bestämda yrkeskvalifikationer för att få tillträde till eller utöva verksamheten eller någon form av denna eller använda en viss yrkestitel. I och med föreliggande utrednings uppdrag om en reglering av yrket undersköterska kommer en lägsta kompetensnivå att fastställas.

Yrkesgruppen undersköterska är en av Sveriges största yrkesgrupper och är viktig för att kvalitet och säkerhet inom vård och omsorg ska kunna upprätthållas. I utredningens kartläggning har det visat sig finnas relativt utbredda brister i kompetensen hos yrkesgruppen vilket har en effekt på utförandet av arbetsuppgifterna. Eftersom yrket inte har varit reglerat har anställningar som undersköterska kunnat genomföras utan relevant utbildning.

Inom regionerna/landstingens verksamheter är det en tydligare fördelning av arbetsuppgifter mellan sjuksköterskan, undersköterskan och servicepersonalen än inom kommunernas verksamheter. Det har också inom flera landstingsverksamheter införts en servicenivå som vanligtvis kallas vårdnära service. Denna förskjutning har lett till att undersköterskans yrkesroll i viss mån närmar sig sjuksköterskans kompetensområde till skillnad från i den kommunala verksamheten där undersköterskan mer likställs med vårdbiträden.

Det kan konstateras att yrkesgruppen undersköterska direkt eller indirekt har varit och är föremål för flera statliga utredningar genom åren och att problematiken runt kompetensbrist ofta varit i fokus i uppdragen. Flera av de utredningar som gjorts har bidragit till att förtydliga behovet av att fastställa vilken kompetens som en undersköterska bör ha.

Av de yrkesverksamma undersköterskorna är det förhållandevis få som genomgått gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram – många fler läser sin utbildning inom Komvux eller annan vuxenutbildning. Det är främst inom vuxenutbildning det har funnits en stor variation på kursinnehåll och utbildningslängd.

Utredningen har löpande samrått med Skolverket och Socialstyrelsen kring de uppdrag som myndigheterna har haft om att föreslå justeringar i vård- och omsorgsprogrammet, vilka åtgärder som krävs för att införa en undersköterskeexamen inom såväl gymnasieskolan som inom kommunal vuxenutbildning samt framtagande av nationella kompetenskrav för yrket undersköterska.

Överväganden och förslag från utredningen

Verksamheter inom vård och omsorg är personalkrävande och det finns stora rekryteringsbehov framöver, inte minst utifrån den demografiska utvecklingen med allt fler äldre och allt fler som lever längre med olika former av ohälsa och med kroniska sjukdomar. Om kvalitet och säkerhet i vård och omsorg ska kunna säkerställas måste kompetens hos personalen kvalitetssäkras.

En yrkesreglering är en viktig del i arbetet med att stärka kvalitet och säkerhet i verksamheterna. För att en sådan ska ha inverkan måste

arbetsgivarna ta sitt fulla ansvar för verksamheten, såväl organisatoriskt som innehållsmässigt. Det är inte yrkesregleringen som sådan som ska bidra till att göra en utbildning eller ett yrke attraktivt eller höja dess status.

Kompetens måste värdesättas

En yrkesreglering som fastställer en viss kompetensnivå kan tydliggöra förväntningarna på yrket och klargöra vad som krävs för att klara arbetet. Utredningen bedömer att det bör leda till att arbetsgivare i högre grad arbetar för att dels kompetensutveckla befintliga medarbetare, dels rekrytera nya medarbetare med omvårdnadsutbildning – vilket påverkar kvalitet och säkerhet på ett positivt sätt. I utredningens kartläggning framkommer bl.a. att kunskaper om hälso- och sjukvård, bemötande och kommunikation – både i förhållande till vård- och omsorgstagaren och till annan personal – samt bedömningsförmåga, att t.ex. förstå när den egna kompetensen och kunskapen inte räcker till, är centrala förmågor för arbete inom vård och omsorg.

Förekomsten av utbildad personal är därmed, enligt utredningens uppfattning, väsentlig för att uppnå kvalitet och säkerhet i vård och omsorg.

Skyddad yrkestitel införs för yrket undersköterska

Utredningens förslag:

Den som har en undersköterskeexamen eller har motsvarande kompetens ska efter ansökan få ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Endast den som har sådant bevis får i yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, socialtjänstens område eller enligt LSS använda yrkestiteln undersköterska. Den som saknar ett sådant bevis får inte använda en titel som kan förväxlas med den yrkestiteln.

Socialstyrelsen ska pröva ansökningar om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska och vara behörig myndighet för det reglerade yrket undersköterska. Ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska inte kunna återkallas. Regler om språkkrav för personer som har yrkeskvalifikationer från länder inom EES eller Schweiz eller från tredjeland ska även gälla för att meddelas bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska.

Vid tillfällig yrkesutövning i Sverige av yrket undersköterska ska inte någon förhandskontroll göras av den enskildes yrkeskvalifikationer.

Inte heller ska något tidsbegränsat bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska utfärdas.

Efter ansökan av den som vill etablera sig i Sverige, ska Socialstyrelsen pröva yrkeskvalifikationerna och övriga förutsättningar för att få legitimation eller annat behörighetsbevis såsom bl.a. bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska.

Region Kalmar län:

Skyddad yrkestitel kan vara en del i att säkerställa att de undersköterskor som utexaminerats har fullgjort de krav socialstyrelsen ställer. Förvisso kan förändringen innebära en besvärlig övergång för den enskilda arbetsgivaren men Region Kalmar län bedömer att den över tid kommer att gagna patienter, arbetsgivare och den enskilda undersköterskan. En skyddad yrkestitel för undersköterska kommer att stärka och tydliggöra förväntningar på yrkesrollen.

Region Kalmar län vill också framhålla att det är viktigt att skolverkets utredning i urval av kurser och utbildningsupplägg överensstämmer med verksamheternas behov inom hälso och sjukvård – både för landsting och kommun. Utbildad personal är en viktig målsättning inom all vård och omsorg – inte bara landstingsvården - och är en kvalitetshöjning för våra medborgare – både nationellt och regionalt.

Kompetens motsvarande undersköterskeexamen

Utredningens förslag:

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om legitimation och annan behörighet enligt 4 kap. patientsäkerhetslagen.

Socialstyrelsen ska få meddela föreskrifter om vilken kompetens som ska anses motsvara en undersköterskeexamen och ge rätt att använda yrkestiteln undersköterska.

Utredningens bedömning: Statens skolverk bör få fastställa innehållet i det nationella yrkespaketet till undersköterska i föreskrift.

Region Kalmar län:

En gemensam gymnasial bas i utbildningen oavsett om det är på ungdomsgymnasium eller vuxenutbildning är bra för att säkerställa utbildningarna till undersköterska – både lokalt och nationellt. Ett krav är att arbetsgivarna – landsting och kommun - finns med i beslut om kurser för att säkerställa och kvalitetssäkra kompetens och utbildning. Fokus på kurser med inriktning hälso och sjukvård är viktigt både för kommunal verksamhet och landstingets verksamheter.

Det är viktigt att beakta det arbetsplatsförlagda lärandet – APL - som också lyfts fram i utredningen. Oavsett vilken utbildningsform som avses är praktiken viktig och en möjlighet att knyta samman teori och praktik och bör regleras både inom ungdomsgymnasium och vuxenutbildning. Praktiken ska också föregås av praktisk träning på olika moment i metodrum på ett kvalitetssäkrat sätt

Region Kalmar län ställer sig bakom utredningens förslag att tala och förstå svenska bör vara en förutsättning för att en elev både ska kunna tillgodogöra sig en utbildning men också är viktigt i det fortsatta mötet med patienter/brukare. Bristande språkkunskaper kan skapa risk för kommunikationsmissar och brister i dokumentation samt påverka känslan av trygghet och sammanhang för patienten eller brukaren.

Avgift för prövning av ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska

Utredningens förslag:

Avgift ska tas ut för prövning av ansökan om bevis om rätt att få använda yrkestiteln undersköterska. Den avgift som ska tas ut vid prövning av ansökan om bevis om rätt att få använda yrkestiteln undersköterska ska beräknas enligt avgiftsklass 2 i avgiftsförordningen.

Utredningens bedömning: Nu gällande bemyndigande i 4 kap. 12 § patientsäkerhetslagen om att regeringen får meddela föreskrifter om avgifter för prövning av ansökan om legitimation och annan behörighet behöver inte ändras.

Region Kalmar län:

Tveksamt om de som idag har en anställning kommer ansöka om yrkestitel genom validering av tidigare utbildning.

Om det blir aktuellt bör avgiften belasta den enskilde undersköterskan på samma sätt som andra yrkesgrupper själva står kostnaden för sin legitimation.

Ett straffsanktionerat titelskydd

Utredningens förslag:

Den som i yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område eller i yrkesverksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS bryter mot någon av de nya bestämmelserna om skydd för yrkestiteln undersköterska ska dömas till böter.

Region Kalmar län:

Ingen synpunkt

Möjlighet att överklaga Socialstyrelsens beslut

Utredningens bedömning:

Socialstyrelsens beslut att utfärda bevis om rätt att använda titeln undersköterska bör kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol

Region Kalmar län:

Ingen synpunkt

Undersköterska lämplig bakgrund för att få iordningställa och administrera läkemedel

Utredningens bedömning:

Socialstyrelsen bör i allmänna råd till 9 kap. 4 § HSLF-FS 2017:37 om delegering av iordningställande och administrering eller överlämnande av läkemedel förtydliga att lämplig kompetens för att få i uppgift att iordningställa och administrera eller överlämna läkemedel är undersköterskekompetens.

Region Kalmar län:

Berör idag främst kommunerna – inom landstinget hanteras läkemedel av sjuksköterskan

Ansvar för validering av vård- och omsorgspersonalens kompetens

Utredningens förslag:

En statlig myndighet ges i uppdrag att under en avgränsad period validera kompetens och utföra de ytterligare åtgärder som kan behövas för att underlätta för enskilda att ansöka om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska

Region Kalmar län:

Tveksamt om de som idag har en anställning kommer ansöka om yrkestitel genom validering av tidigare utbildning.

Om det skulle bli aktuellt med skyddad yrkestitel och validering är det viktigt att tydliga riktlinjer tas fram nationellt så att valideringen blir kvalitetssäker – både teoretiskt och praktiskt.

Långsiktig och hållbar kompetensnivå

Utredningens förslag:

Socialstyrelsen ska tillhandahålla kompetenskriterier för yrket undersköterska, som bas för bl.a. samråd med Skolverket samt för validering.

Utredningens bedömning: Statens skolverk bör samråda med Socialstyrelsen om innehållet i utbildning till det reglerade yrket undersköterska.

Socialstyrelsen bör i samråd med arbetsmarknadens parter ta fram en vägledning för hur kompetenskriterier för yrket undersköterska kan användas i arbetet med validering av omvårdnadspersonalens kompetens.

Region Kalmar län:

Utvecklingsgrupper med representation från arbetsgivare och utbildning bör finnas för utvärdering och uppföljning av utbildningarnas innehåll.

Vård och omsorgscollege nationellt kan här ha en viktig roll och bör finnas med i utveckling av utbildningens innehåll – nu och framåt – eftersom föreningen har en stor nationell spridning hos både utbildare och arbetsgivare.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Utredningens förslag:

De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2025.

Vid ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska

som sker före den 1 januari 2030 ska även tidigare gymnasieexamen med inriktningen vård och omsorg eller motsvarande kommunal vuxenutbildning godkännas under förutsättning att den sökande har minst 1350 godkända gymnasiepoäng i yrkesämnena och, om inte synnerliga skäl föreligger, har arbetat i yrket minst tre år de senaste fem åren (räknat från tiden för ansökan).

Utredningens bedömning: Socialstyrelsen bör få i uppdrag att förbereda för arbetet med att handlägga ansökningar om och utfärdande av bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska.

Region Kalmar län:

Inga synpunkter

§ 148

Ärendenummer RS 2019/588

Remiss - Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20)

Beslut

Regionstyrelsen antar redovisat yttrande som sitt svar på slutbetänkandet Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20).

Yttrandet överlämnas till Socialdepartementet.

Bakgrund

Region Kalmar län har fått möjlighet att yttra sig över slutbetänkande Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20). Utredningen föreslår hur yrket undersköterska kan regleras i syfte att öka kvaliteten och säkerheten i hälso- och sjukvården och omsorgen.

I utredningens kartläggning har det visat sig finnas brister i kompetensen hos yrkesgruppen, vilket har en effekt på utförandet i arbetsuppgifterna. Utredningen fann också stor variation i kursinnehåll och utbildningslängd på vuxenutbildningar, vilket flertalet befintliga medarbetare i Sverige har gått. Den som har undersköterskeexamen eller motsvarande kompetens samt uppfyller språkraven ska, efter ansökan hos Socialstyrelsen, få bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska, så kallad skyddad yrkestitel, enligt utredningens förslag.

Region Kalmar län ställer sig bakom utredningens förslag vad gäller språkrav och skyddad yrkestitel. Skyddad yrkestitel kan vara en del i att säkerställa att de undersköterskor som utexaminerats har fullgjort de krav Socialstyrelsen ställer. Region Kalmar län bedömer att det över tid kommer att gagna patienter, arbetsgivare och den enskilda undersköterskan. En skyddad yrkestitel för undersköterska kommer att stärka och tydliggöra förväntningar på yrkesrollen.

Region Kalmar län vill också framhålla att det är viktigt att Skolverkets utredning i urval av kurser och utbildningsupplägg överensstämmer med verksamheternas behov inom hälso och sjukvård – både för landsting och kommun. Utbildad personal är en viktig målsättning inom all vård och omsorg – inte bara landstingsvården - och är en kvalitetshöjning för våra medborgare – både nationellt och regionalt.

Överläggningar

Martin Kirchberg (SD) föreslår att regionstyrelsen ska besluta (förslaget redovisas i sin helhet i protokollsbilaga 2, i slutet av protokollet):

- att det i Region Kalmar läns yttrande till Socialdepartementet framgår att förmågan att tala och förstå svenska är en förutsättning

för att en elev både ska kunna tillgodogöra sig en utbildning och för mötet med patienter/brukare, och inte, som nu står i yttrandet, ”bör vara en förutsättning”.

Angelica Katsanidou (S) föreslår att regionstyrelsen ska besluta enligt regionstyrelsens arbetsutskotts förslag.

Beslutsordning

Ordförande frågar om regionstyrelsen beslutar enligt regionstyrelsens arbetsutskott förslag eller Martin Kirchbergs (SD) förslag. Han finner att regionstyrelsen beslutar enligt arbetsutskottets förslag.

Handlingar

1. Protokollsutdrag från regionstyrelsens arbetsutskott § 135/2019.
2. Tjänsteskrivelse daterad den 5 augusti 2019.
3. Stärkt kompetens i vård och omsorg – betänkande av Utredningen regleringen av yrket sjuksköterska.